

Identitat i proposta narrativa en els llibres “Episodios de una guerra interminable” d’Almudena Grandes

FACULTAT DE CIÈNCIES POLÍTiques I SOCIOLOGIA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

AUTOR: IGNASI ACOSTA VENDRELL

TUTORA: ESPERANZA BIELSA MIALET

2023-2024

Resum executiu

Aquest Treball de Final de Grau estudia la mirada a l'època franquista a través del projecte novel·lístic “Episodios de una guerra interminable” d'Almudena Grandes. L'objectiu és identificar els pilars centrals amb què l'autora construeix la identitat política i nacional, i determinar de quina manera poden influir en les identitats actuals. Es pretén respondre les següents preguntes:

- 1. Quina és la proposta narrativa d'Almudena Grandes i quins avantatges té la seva forma d'explicar la història de la postguerra espanyola?**
- 2. Quina construcció d'identitat nacional i política hi ha a les seves novel·les?**
- 3. Quin impacte busca tenir en el present el relat que construeix l'autora en les seves novel·les?**

Hem respost aquestes preguntes a partir de l'anàlisi textual del llibre “La madre de Frankenstein” relacionant-ho amb l'anàlisi comparativa de les interpretacions prèvies fetes del projecte novel·lístic. El marc teòric s'ha dividit en dos grans blocs; la sociologia de la literatura i la sociologia de la memòria. En el primer després d'estudiar les bases de la sociologia de la literatura amb Bourdieu i Sapiro ens hem preguntat amb l'ajuda de Bajtin en què ens ajuda la novel·la a l'hora d'explicar la història. Per completar-lo amb la visió de Balibar i Macherey sobre la literatura com a forma ideològica. En el segon bloc hem vist de la mà de diferents autors el procés de construcció i reconstrucció de significats compartits i com la memòria és un terreny en constant disputa.

El primer pilar que hem observat ha estat la por com a principal protagonista en les novel·les. En aquest punt, hem vist com la construcció de la memòria compartida, en termes de Beramendi i Jesús, estava travessada per una por col·lectiva. Les novel·les intenten disputar el relat de la memòria dels vencedors, confrontant els relats construïts i imposats durant quaranta anys de dictadura.

En el segon pilar trobem la part més optimista de les novel·les; aquesta es tracta de la recuperació d'uns relats que no figuraven a la història oficial, un homenatge als que van resistir. Aquí veiem com la novel·la té aquesta capacitat d'articulació entre les històries individuals i les històries col·lectives, com deia Bajtin. Hem comprovat que realment és una forma artística democràtica, que té la capacitat d'explicar la vida quotidiana des de baix, per construir la història amb majúscules. També, amb els termes d'Álvarez, sobre com la novel·la pot ser un element de construcció d'identitats nacionals, i de disputa entre aquestes identitats.

La capacitat de la literatura com a força generadora, de transformació de les persones l'hem identificat com el tercer pilar de les novel·les. Com sosté Pérez les identitats no són fixes, sinó que estan en constant construcció i negociació. Un dels punts claus en les cinc novel·les ha estat el concepte que mitjançant la lectura aquestes identitats es poden canviar, i que els llibres tenen un poder de transformació central.

Finalment al quart pilar, com ja ens avisàvem Balibar i Macherey al marc teòric, hem pogut identificar com en certa manera Grandes continua reproduint la ideologia

hegemònica imperant en el seu moment. La concepció que la lluita és del passat, i la desvinculació absoluta amb les lluites de l'actualitat afavoreixen el relat que afirma que vivim en un present "avorrit i democràtic", expressat amb les seves pròpies paraules. Per tant, legitimant el règim present. Tot i que és evident que aquestes novel·les són una lluita per la forma en la qual mirem els anys del franquisme, no hi ha cap voluntat de vincular les lluites passades amb les presents. Així, la seva voluntat és una disputa pel relat del passat, sense voluntat de intervenció en les lluites actuals.

De l'anàlisi extraïem dues conclusions i una limitació amb la qual ens hem trobat. En primer lloc podem afirmar que el compromís de Grandes amb la reconstrucció d'un altre relat històric és ferm. La seva forma de construir la història a través d'una quotidianitat de la ciutadania aflora moltes memòries que s'havien mantingut callades. La segona conclusió és que aquesta disputa per la narració del passat no es tradueix en una lluita pel present. No hi ha cap mena de voluntat de vincular les lluites explicades a les novel·les amb les lluites d'avui, de fet sembla que la intenció és tota la contrària.. La limitació més important ha estat la manca d'anàlisi de la situació de l'autora en el camp literari, i posar-la en relació amb el camp de la memòria històrica. Aquest fet deixa oberta la conveniència d'aprofundir-hi en futurs estudis.

Bibliografía

Balibar, Etienne, y Macherey, Pierre (1975). “Sobre la literatura como forma ideológica”, Louis Althusser et al. Para una crítica del fetichismo literario. Madrid: Akal: 23-46.

Bajtin, Mijail (1989). “Épica y novela (acerca de la metodología del análisis novelístico)” Teoría y estética de la novela. Madrid: Taurus: 449-485.

Becerra, D. (2013). Episodios de una guerra interminable de Almudena Grandes: ¿novelas de la memoria histórica? Universidad Autónoma de Madrid.

Beramendi, J., Jesús, M. (2008). Memoria, Tradición e Identidades. Universidad de Santiago de Compostela. <https://lectura-unebooks.are.uab.cat/viewer/9788437087276/7>

Bourdieu, P. (1992). Les reglas de l'art. Editorial Anagrama.

Dorca, Toni (2018): «La continuidad de un sueño: de la España liberal de Galdós a la España republicana de Grandes», en Actas del VIII Coloquio de la Sociedad de Literatura Española del siglo XIX: El pensamiento y la literatura del siglo XIX desde los siglos XX y XXI. Barcelona, 7-9 de noviembre de 2018, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona (en prensa).

Escobedo, María (2012): «Entrevista a Almudena Grandes», Cuadernos Hispanoamericanos, 744, pp. 127-135.

Grandes, A., Macciuci, R. y Bonatto, V. (2008). 'Machado es el dechado de virtudes republicanas por excelencia': Entrevista con Almudena Grandes sobre El corazón helado. Olivar 9(11), 123-141.

José Álvarez Junco (2008). Memoria e identidades nacionales. Universidad Complutense de Madrid.

Pérez, M. (2008). La construcción de las identidades sociales. Universidad Autónoma de Madrid

Romero, A. (2020). Escrituras de la (pos)memoria: Inés y la alegría, de Almudena Grandes. Universitat Autònoma de Barcelona.

Santamaría Colmenero, Sara (2012) «“El orgullo de ser español y de izquierdas” la España republicana en dos obras de Almudena Grandes», en Ismael Saz y Ferrán Archilés i Cardona (eds.), La nación de los españoles. Discursos y prácticas del nacionalismo español en la época contemporánea, Valencia, Universidad de Valencia, pp. 463-480.

Sapiro, Gisèle (2014) “La sociología de la literatura” Ciudad Autónoma de Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.

Sherzer, William M. (2015): «El compromiso político en la obra literaria y periodística de Almudena Grandes», España contemporánea: revista de literatura y cultura, 24-25, 2-1, pp. 121-130.

Llibres del cos de la investigació:

Grandes, A. (2009). "Inés y la alegría". Tusquets Editores.

Grandes, A. (2010). "El lector de Julio Verne". Tusquets Editores.

Grandes, A. (2014). "Las tres bodas de Manolita". Tusquets Editores.

Grandes, A. (2017). "Los pacientes del doctor García". Tusquets Editores.

Grandes, A. (2020). "La madre de Frankenstein". Tusquets Editores.